

IZGORELOST, DEJAVNIKI POKLICNEGA STRESA IN DELOVNA DOBA PRI POSAMEZNIH POKLICNIH SKUPINAH SLOVENSКИH ZAPOSLENIH

Nataša Sedlar, Tatjana Novak, Lilijana Šprah

Družbenomedicinski inštitut ZRC SAZU

Novi trg 2, Ljubljana, Slovenia, Phone: +386 1 470 64 39, Fax: +386 1 426 14 93,

E-mail: Nsedlar@zrc-sazu.si

10. EAOHP konferenca, Zürich, 11.-13. april 2012

NAMEN IN CILJ:

Raziskave [1] kažejo, da je doživljanje izgorelosti povezano z različnimi dejavniki stresa, ki izhajajo tako iz delovnega okolja kot iz posameznika. Vendar le redke raziskave o izgorelosti temeljijo na kognitivno ergonomskem pristopu, ki poklicni stres analizira z vidika obremenitev na kognitivne procese zaposlenega [2]. Obenem pa so ugotovitve raziskav o povezanosti delovne dobe v poklicu z izgorelostjo nekonistentne [3].

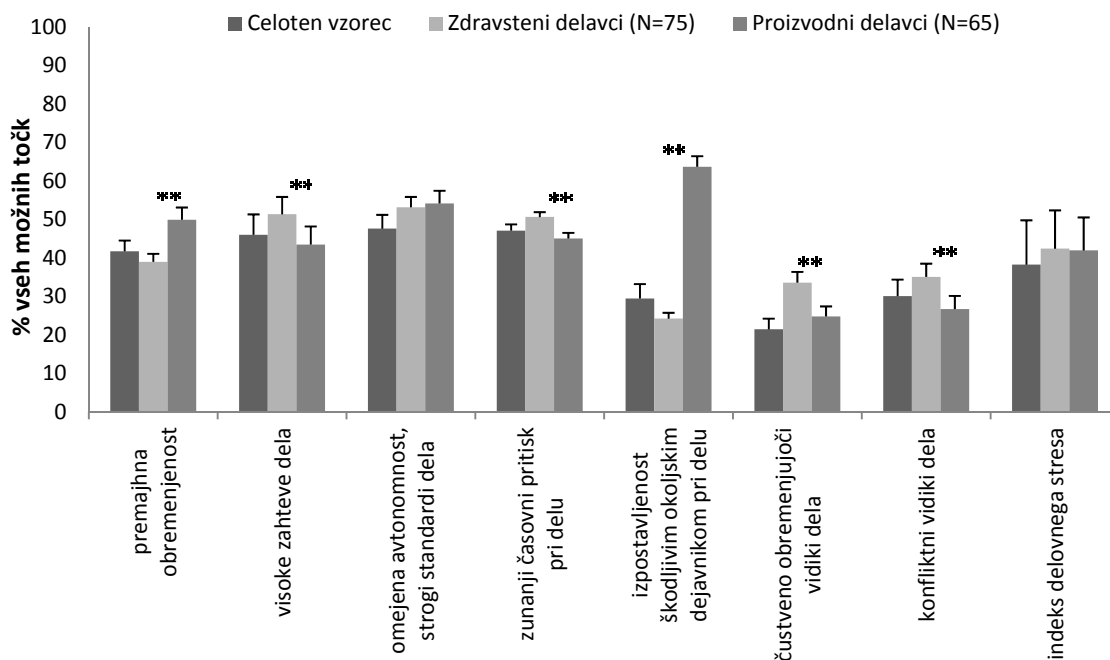
V naši raziskavi smo želeli preučiti povezanost med izgorelostjo, zaznanimi stresnimi obremenitvami in delovno dobo pri različnih poklicnih skupinah slovenskih zaposlenih. Predvidevali smo, da bodo pri zaposlenih v različnih poklicnih skupinah k izgorelosti prispevale različne vrste stresnih obremenitev. Obenem smo predpostavljali, da bo povezanost izgorelosti z delovno dobo v poklicu višja za zaposlene v poklicih pomoči.

METODE:

Vzorec je vključeval 721 slovenskih zaposlenih različnih poklicnih profilov, ki so izpolnili naslednje vprašalnike:

- Vprašalnik za oceno vrste in stopnje stresa - Occupational Stress Index (OSI) [2], ki meri obremenjenost na 7 dimenzijah (premajhna obremenjenost, visoke zahteve, omejena avtonomnost/strogi standardi dela, zunanji časovni pritisk, izpostavljenost škodljivim okoljskim dejavnikom, čustveno obremenjujoči vidiki dela, konfliktni vidiki dela),
- Vprašalnik izgorelosti OLB – The Oldenburg Burnout Inventory [4], ki na 4 stopenjski lestvici (1 – zelo se strinjam, 4 – nikakor se ne strinjam) meri dve dimenziji izgorelosti: izčrpanost in umik.
- Sociodemografska vprašanja, ki so vključevala vprašanje o delovni dobi v poklicu.

REZULTATI:

razlike med skupinama zdravstvenih in proizvodnih delavcev (Mann Whitney test): ** - 1% stopnja pomembnosti; * - 5% stopnja pomembnosti

Slika 1. Primerjava OSI dimenzij stresa med celotnim vzorcem ter dvema poklicnima skupinama slovenskih zaposlenih.

Zdravstveni delavci imajo podoben indeks delovnega stresa kot proizvodni delavci, vendar pa se skupini med seboj statistično pomembno razlikujeta glede izraženosti dimenzij stresa. Zdravstveni delavci imajo pomembno višje izražene dimenzije visoke zahteve dela, zunanji časovni pritisk pri delu, čustveno obremenjujoči vidiki dela in konfliktni vidiki dela, proizvodni delavci pa dimenziji premajhna obremenjenost in izpostavljenost škodljivim okoljskim dejavnikom pri delu.

Tabela 1. Kendall tau korelacije izgorelosti z OSI dimenzijami stresa ter delovno dobo za celoten vzorec in skupini zdravstvenih in proizvodnih delavcev.

OLBI dimenzije	CELOTEN VZOREC (N=721)		ZDRAVSTVENI DELAVCI (N=75)		PROIZVODNI DELAVCI (N=65)	
	Umik	Izčrpanost	Umik	Izčrpanost	Umik	Izčrpanost
OSI dimenzije						
<i>premajhna obremenjenost</i>	0,138**	0,123**	-0,014	-0,085	-0,265**	-0,108
<i>visoke zahteve dela</i>	-0,061*	-0,037	-0,231**	-0,051	0,132	-0,016
<i>omejena avtonomnost, strogi standardi dela</i>	0,177**	0,166**	0,034	0,034	-0,144	-0,138
<i>zunanj čiasovni pritisk pri delu</i>	0,044	0,100**	-0,051	0,012	-0,161	-0,097
<i>izpostavljenost škodljivim okoljskim dejavnikom pri delu</i>	0,140**	0,154**	-0,216*	-0,094	0,221*	0,217*
<i>čustveno obremenjujoči vidiki dela</i>	0,092**	0,160**	-0,194*	-0,086	-0,014	0,071
<i>konfliktni vidiki dela</i>	0,144**	0,187**	-0,087	0,026	-0,069	0,102
<i>indeks delovnega stresa</i>	0,158**	0,208**	-0,213*	-0,048	0,080	-0,019
DELOVNA DOBA						
<i>delovno mesto</i>	0,054*	0,079**	-0,215	-0,164	-0,027	0,059
<i>poklic</i>	0,051*	0,068**	-0,366**	-0,358**	0,040	0,091
<i>skupaj</i>	0,033	0,063*	-0,333*	-0,308**	0,030	-0,024

** - 1% stopnja pomembnosti; * - 5% stopnja pomembnosti

V splošnem so korelacije nizke, vendar se na celotnem vzorcu dimenziji izgorelosti pomembno pozitivno povezuje z večino OSI dimenzij stresa ter indeksom delovnega stresa. Pri posameznih poklicnih skupinah se dimenzija umika najvišje povezuje s tistimi OSI dimenzijami, ki za posamezno skupino predstavljajo največjo obremenitev (Slika 1). Tudi korelacije med izgorelostjo in delovno dobo so na ravni celotnega vzorca pomembne, pri poklicnih skupinah pa so pomembne le pri zdravstvenih delavcih.

ZAKLJUČKI:

Rezultati kažejo, da se poklicne skupine med seboj pomembno razlikujejo glede izraženosti OSI dimenzij stresa ter se različne vrste obremenitev različno povezujejo z izgorelostjo. Obenem rezultati v skladu z ugotovitvami prejšnjih študij [3] kažejo, da se izgorelost močneje povezuje z delovno dobo pri poklicih pomoči, kamor spadajo zdravstveni delavci. Raziskava tudi potrjuje, da je kognitivno ergonomski pristop uporaben za identifikacijo tistih dejavnikov poklicnega stresa, ki lahko znotraj specifičnega poklica povečujejo dovezetnost zaposlenih za doživljanje izgorelosti.

VIRI:

[1] Maslach, C., Schaufeli, W.B. & Leiter, M.P. (2001). Job burnout. Annual Review of Psychology, 52, 397-422. [2] Belkić, K. & Savić, C. (2008). The occupational stress index: An approach derived from cognitive ergonomics applicable to clinical practice. Scandinavian Journal of Work and Environmental Health, 6, 169-175. [3] Brewer, E. W. & Shapard, L. (2004). Employee burnout: A meta-analysis of the relationship between age or years of experience. Human Resource Development, 3(2), 102-123. [4] Demerouti, E., Bakker, A.B., Vardakou, I., & Kantas, A. (2003). The convergent validity of two burnout instruments: A multitrait-multimethod analysis. European Journal of Psychological Assessment, 18, 296-307.

***

Raziskava je del 'Programa podpore za delodajalce in zaposlene pri odpravljanju stresa povezanega z delom in pri zmanjševanju njegovih posledic', ki ga delno sofinancira Evropski socialni sklad. Projekt se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, 1. razvojne prioritete »Spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti« in 1. 4. prednostne usmeritve »Pospeševanje razvoja novih zaposlitvenih možnosti.